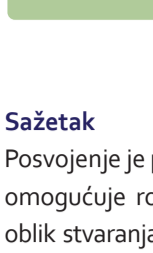
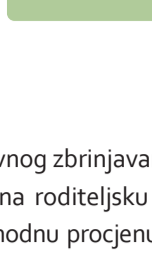

Vrednovanje Programa pripreme potencijalnih posvojitelja 4P od strane polaznika programa

Dubravka Sviar Blažinić
 CZSS Zagreb – Podružnica Obiteljski centar za Grad Zagreb
 Preobraženska 4/IV, 10 000 Zagreb
 dubravka.sviarblazinic@soskerb.hr

Marko Štengl
 CZSS Zagreb – Podružnica Obiteljski centar za Grad Zagreb
 Preobraženska 4/IV, 10 000 Zagreb

Sažetak

Posvojenje je poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djece bez odgovarajuće roditeljske skrbi koji posvojiteljima omogućuje roditeljstvo i stjecanje prava na roditeljsku skrb. Prije nego što postanu roditelji, osobe koje se odluču na takav oblik stvaranja i proširenja obitelji, uz prethodnu procjenu prolaze i zakonom obavezan proces pripreme za roditeljstvo. Odredba o obaveznoj pripremi u fokus stavlja edukaciju s namjerom da kroz pripremu posvojitelji postignu realističnija očekivanja u vezi s posvojenjem, unaprijede roditeljske vještine te razumiju specifičnosti posvojiteljskog roditeljstva uz povećanje roditeljske kompetentnosti. U ovom istraživanju ispitano je zadovoljstvo korisnika određenim značajkama Programa pripreme potencijalnih posvojitelja 4P. Analizirani su odgovori 63 polaznika i polaznika. Rezultati istraživanja pokazali su kako polaznici programa 4P smatraju sadržaje i teme obrađene u radionicama iznimno korisnima i praktično primjenjivima te su zadovoljni programom u cjelini. Dodatno je ispitana povezanost programa pripreme potencijalnih posvojitelja s doživljajem roditeljskih kompetencija kod potencijalnih posvojitelja. Provedena je usporedba rezultata Skale procjene roditeljske kompetentnosti na početku i po završetku pohađanja programa 4P po podljestvicama efikasnosti i zadovoljstva. Analiziranjem pitanja na podljestvici efikasnosti uočavaju se značajne razlike na ciljanim pitanjima između procjena prije i poslije pohađanja programa 4P, dok na podljestvici zadovoljstva nije bilo značajnih razlika u samoprocjeni roditeljskih kompetencija.

Ključne riječi: posvojenje, edukacija, priprema, roditeljstvo, roditeljska kompetentnost

Participants' satisfaction with 4P Potential Adopter Preparation Program

Abstract

Adoption is a special form of family-legal care and protection of children without adequate parental care, which enables adoptive parents to become parents and acquire the right to parental care. Before becoming parents, people who decide on such a form of family creation and expansion, along with a preliminary assessment, go through the process of preparation for parenthood, which is required by law. The provision on mandatory preparation focuses on education with the intention that through preparation, adoptive parents achieve more realistic expectations regarding adoption, improve parenting skills and understand the specifics of adoptive parenting while increasing parental competence. In this research, user satisfaction with certain features of the 4P Potential Adopter Preparation Program was examined. The answers of 63 participants were analyzed. The results of the research showed that the participants of the 4P program consider the content and topics covered in the workshops to be extremely useful and practically applicable, and are satisfied with the program as a whole. In addition, the connection between the program for the preparation of potential adopters and the experience of parental competence among potential adopters was examined. A comparison was made of the results of the Parental Competence Assessment Scale at the beginning and at the end of the 4P program according to the efficiency and satisfaction subscales. Analyzing the questions on the efficiency subscale, significant differences are observed on the targeted questions between the assessments before and after attending the 4P program, while on the satisfaction subscale there were no significant differences in the self-assessment of parental competencies.

Keywords: adoption, education, preparation, parenting, parental competence

Uvod

Kada se govori i piše o postupku posvojenja, često se opisuje kao strukturalni i mukotrpan proces stvaranja obitelji kroz sustav socijalne skrbi (prema Hanna i sur., 2011). U Hrvatskoj se posvojenje spominje još u rimsko vrijeme, dok je danas definirano i regulirano Obiteljskim zakonom (NN, 103/2015; Jakovac-Lozić, 2000). U suvremenom zakonodavstvu posvojenje se smatra najkvalitetnijim oblikom trajnog zbrinjavanja djece bez (odgovarajuće) roditeljske skrbi, odnosno prvenstveno svrha posvojenja je pružiti djetetu obitelj i dom koje će zaveti svojima, a ne osigurati djete za neku obitelj. Obiteljskim zakonom propisana je, uz procjenu osobina posvojitelja u odnosu na dobrobit djeteta, i obaveza pohađanja programa pripreme za posvojenje i buduće roditeljstvo. Do stupanja na snagu Obiteljskog zakona u studenom 2015., postupak pripreme i edukacije nije bio obavezan pa se tako često događalo da posvojitelji ulaze u posvojenje nepripremljeni. Iako je prilagodba na roditeljstvo stresna, kako za biološke, tako i za posvojiteljske obitelji, posvojitelji se prije i nakon posvojenja susreću s nekim problemima koji su specifični za tu populaciju. Iako velik broj posvojiteljskih obitelji rješava poteškoće na koje nailazi bez pomoći institucija, dosadajška praksa pokazuje da mnogi imaju potrebu za pomoći u nošenju s izazovima specifičnima za takve obitelji u različitim trenucima obiteljskog života. Dio njih se osjeća vrlo usamljeno u suočavanju s različitim problemima prilagodbe na roditeljstvo, često se srame ili se čak boje priznati stručnjacima da im je teško (Child Welfare Information Gateway, 2012). Nedostatak informacija o djetetu i njegovoj prošlosti utječe kako na postupanje posvojitelja, tako i na poteškoće u prilagodbi djeteta (Kralj i sur., 2014). Zbog još uvijek prisutne stigmatizacije posvojenja, posvojitelji se nerijetko susreću i s negativnim reakcijama okoline (Blažeka Kokozić i Birovlevič, 2015). Stoga je važno posvojitelje adekvatno pripremiti za proces posvojenja te posvojiteljskim obiteljima pružiti sustavnu pomoć nakon posvojenja kako bi se olakšao proces prilagodbe na posvojenje. Priprema za posvojenje u obliku edukacije način je na koji se potencijalni posvojitelji informiraju o posvojenju, a uključuje sudjelovanje u edukaciji namijenjenoj za potencijalne posvojitelje te za samostalno učenje i istraživanje teme posvojenja (Skr, 2000). Brodzinsky (2010) navodi kako tipična priprema i edukacija uključuje individualni i grupni rad, različite video i tiskane materijale i prezentacije te upoznavanje s iskustvima drugih posvojitelja. U Hrvatskoj se edukacije pripreme za posvojenje provode od 2005. kroz nevladin sektor u sklopu drugog „Na drugi način“ i „Adopta“ (Maleš, 2015; Belamarić, 2016). U provedenim evaluacijama programa udruga u Hrvatskoj (Barać i Laklija, 2015; Orlić, 2016), naglašena je važnost pripreme i kontinuiranog praćenja polaznika, uz osiguravanje stručne potpore posvojiteljima. Slični podaci dobiveni su u različitim državama u kojima se takve edukacije provode te se ističe kako se korist dobre pripreme za posvojenje manifestira u obliku poboljšanja općenitog znanja o roditeljstvu, smanjenja stresa, razumijevanja specifičnosti posvojiteljskog roditeljstva te povećanja roditeljske kompetentnosti (Farber i sur., 2003; Turner i Sanders, 2006; Brodzinsky, 2008; Schwyn i sur., 2009).

Subjektivna roditeljska kompetencija jest roditeljstvo osjećaj koliko je sposoban i uspješan kao roditelj. Kompetentnim se roditeljem smatra pojedinac koji sebe doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim odnosom s djetetom i svojim roditeljstvom (Ljubetić, 2007; Sevigny i Loutzenhiser, 2010; Keresteš, Brković i Kuterovac Jagodić, 2011). Doživljaj roditeljske kompetentnosti najveće se ispituje kod osoba koje već jesu roditelji. Istraživanja s biološkim roditeljima koji sudjeluju u edukaciji za roditelje pokazuju povećanje znanja o razvoju djeteta, veću samoprocjenu kompetentnosti za roditeljstvo i zadovoljstvo roditeljstvom te kvalitetniji opći razvoj djeteta (Katsikitis i sur., 2013; Graf i sur., 2014). Procjenu roditeljske kompetentnosti te spremnosti na roditeljstvo moguće je ispitivati i kod osoba koje se tek pripremaju za dolazak djeteta, praćenjem učinka pripremnih roditeljskih programa (Zayas, Jankowski i McKee, 2005; Ngai i sur., 2009). Rezultati su pokazali značajan utjecaj edukacija o roditeljstvu na smanjivanje postporodne depresije, povećanje osjećaja samoeffikasnosti i doživljaja roditeljskog kompetentnosti u procjenama tijekom višemjesečnog praćenja nakon dolaska djeteta u obitelj.

U Obiteljskom centru za Grad Zagreb provodi se Program pripreme potencijalnih posvojitelja 4P autorica psihologinja Dubravke Sviar Blažinić i Valerie Kandra te socijalne radnice Radmile Pajić. Edukacija uključuje predavanja i vježbe (individualne, u paru te u malim grupama), različite aktivnosti, igre, samostalne i grupne zadatke, upitnike za rad, zajedničke razgovore te gostovanja stručnjaka, roditelja posvojitelja i posvojenika. Prema potrebi, dopunjuje se individualnim savjetovanjem i radom s obitelji. Program se odvija u trajanju od 40 sati u skupinama od 12 korisnika tijekom 12 tjednih susreta. Kroz program se obrađuju različite teme poput upoznavanja s postupkom posvojenja, upoznavanja s pozicijom roditelja u postupku posvojenja, pripreme za dolazak djeteta u obitelj, upoznavanja sa psihofizičkim i emocionalnim razvojem djeteta, s posvojenjem mlade djece, djece s poteškoćama u razvoju, starije djece te većeg broja djece, upoznavanja s pojmovima privrženosti i tugovanja (djece i odraslih), s preporkama kako razgovarati s djetetom o posvojenju, teme poput identiteta i odnosa prema biološkoj obitelji, specifičnosti posvojiteljskog roditeljstva, načina roditeljskih vještina i stilova odgoja te važnosti dobivanja dodatne okolinske podrške.

Cilj i problemi istraživanja

Pripremljenost na posvojenje kroz programe pripreme se u više istraživanja pokazala pozitivno povezano s karakteristikama samih programa i razvojnim ishodima posvojenog djeteta (Seiwny, Del Tufo i Frazer, 2009; Brodzinsky, 2008; Brodzinsky, 2010). Budući da su potencijalni posvojitelji kao skupina u poziciji sudjelovati u zakonom obveznim programima pripreme za posvojenje i imaju priliku dodatno se educirati u različitim znanjima o roditeljstvu, prije ostvarenja posvojenja potrebno je evaluirati program koji polaze. Zato su problemi ovog istraživanja bili sljedeći: 1) ispitati procjenu korisnosti obrađenih sadržaja i zadovoljstvo obrađenim sadržajima polaznika programom 4P te 2) utvrditi dolazi li nakon pohađanja programa pripreme potencijalnih posvojitelja do promjene u njihovom doživljaju vlastitih roditeljskih kompetencija. Pretpostavka je bila da će pohađanje programa dovesti do povećanja doživljaja roditeljskih kompetencija kod potencijalnih posvojitelja.

Metoda

Sudionici i postupak

U istraživanju su sudjelovala 63 sudionika, polaznika 4P programa u Obiteljskom centru za Grad Zagreb, 33 žene i 30 muškaraca. Među polaznicima je bilo 30 parova (25 u bračnoj i 5 u izvanbračnoj zajednici) i 3 žene u statusu samostalnih posvojitelja. Većina polaznika, njih 63,5% je u dobi od 35-45 godina, a njih 78% je visokoobrazovano. Sudionici su na početku programa ispunili Informirani pristanak, Upitnik početne procjene i Skalu roditeljske kompetentnosti PSOC. Po završetku programa sudionici su ispunili Završni evaluacijski upitnik te ponovo Skalu roditeljske kompetentnosti PSOC, čime su se pratile i procjenjivale promjene i efekti pripreme za posvojenje i roditeljstvo na doživljaj roditeljskih kompetencija prije i nakon provedenog programa te mišljenje sudionika o učincima programa.

Instrumenti

Informirani pristanak upitnik je općih podataka o osnovnim sociodemografskim značajkama sudionika (spol, dob, radni i obrazovni status). Obuhvaća i izjavu o suglasnosti za prikupljanje i raspolaganje podacima, konstruiran je u Obiteljskom centru i koristi se za potrebe programa.

Završni evaluacijski upitnik konstruiran je za potrebe provođenja programa edukacije potencijalnih posvojitelja „ADOPTA“ udruge „Adopta“ (Belamarić, 2016) i koristi se uz suglasnost autora. Upitnik se sastoji od 2 podljestvice s po 8 tvrdnji za procjenu zadovoljstva programom odnosno korisnosti programa. Sudionici anonimno odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali Likertova tipa od pet stupnjeva na kojoj 1 označava najmanju ocjenu („Uopće nisam zadovoljan/na“ odnosno „Uopće ne smatram korisnim“), a 5 najveću ocjenu („Izrazito sam zadovoljan/na odnosno „Smatram izrazito korisnim“).

Skala roditeljske kompetentnosti PSOC (Parenting Sense of Competence Scale) Gibaud-Walston i Wandersman, (1978) sadrži 17 čestica, koje mjere samoprocjenu osjećaja kompetentnosti za roditeljstvo, a sastoji se od 2 podljestvice. Podljestvica efikasnosti sastoji se od osam tvrdnji, a podljestvica zadovoljstva od devet tvrdnji. Sudionici anonimno odgovaraju zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali Likertova tipa od šest stupnjeva na kojoj 1 označava najmanju, a 6 najveću ocjenu. Ukupan rezultat oblikuje se kao linearna kombinacija procjena na dvije podljestvice. Viši rezultat označava veću roditeljsku kompetentnost, odnosno veću zadovoljstvo roditeljstvom. Određene se čestice obrnuto boduju. Skala je prethodno prevedena na hrvatski jezik (Reić Ercegović, 2010). Pojedine je čestice bilo potrebno prilagoditi uzorku potencijalnih posvojitelja, a u uputi su sudionici dodatno zamoljeni da za potrebe odgovaranja na pojedine tvrdnje pokušaju sebe zamisliti u ulozi roditelja.

Rezultati i rasprava

Zadovoljstvo i korisnost programa 4P

Napravi se utvrdilo je kako korisni polaznici programa 4P doživljaju i procjenjuju svoje zadovoljstvo i korisnost programa 4P, kako bi se analizirala procjena korisnosti obrađenih sadržaja i procjena zadovoljstva programom, dobivenih Završnim evaluacijskim upitnikom. Rezultati su prikazani u Tablici 1, odvojeno za procjenu zadovoljstva programom i korisnosti sadržaja.

Tablica 1. Procjena korisnosti sadržaja i zadovoljstva edukacijom polaznika programa 4P

Zadovoljstvo programom	N	Raspon rezultata	M	SD	Korisnost sadržaja	N	Raspon rezultata	M	SD
Organizacija edukacije	63	4,84-4,99	4,91	,285	Postupak posvojenja	63	4,72-4,93	4,82	,383
Sadržaj i izbor tema (u cjelini)	63	4,84-4,99	4,91	,285	O djetetu/djeci koju želi posvojiti	63	4,71-4,94	4,82	,427
Metode rada	63	4,77-4,95	4,86	,350	Privrženosti i gubitak	63	4,69-4,92	4,80	,440
Praktična primjenjivost	63	4,64-4,87	4,75	,434	Swijest o vlastitom žalovanju	63	4,66-4,92	4,79	,490
Pripremljenost i stručnost voditelja	63	4,89-5,00	4,94	,225	Identitet djeteta i kako se njime baviti	63	4,92-5,00	4,96	,186
Prilika za dijalog i diskusiju	63	4,92-5,00	4,96	,185	Roditeljski stilovi i vještine	63	4,72-4,93	4,82	,383
Popratni materijali	63	4,68-4,89	4,79	,411	Razvoj samopouzdanja djeteta	63	4,74-4,94	4,84	,368
					Odgovornost posvojitelja kao roditelja	63	4,91-5,00	4,96	,186
Procjena općeg zadovoljstva programom	63	4,91-5,00	4,96	,185	Procjena ukupne korisnosti sadržaja programa	63	4,88-4,96	4,92	,294

Rezultati dobiveni analizom procjene korisnosti obrađenih sadržaja i zadovoljstva programom pokazuju kako su polaznici dali izrazito vrlo visoke ocjene u oblasti procjene, dodatno birajući ocjene 4 („Vrlo sam zadovoljan/na“ odnosno „Smatram vrlo korisnim“) i 5 („Izrazito sam zadovoljan/na odnosno „Smatram izrazito korisnim“) na skalam u zadovoljstvu i korisnosti. Sve priložene ocjene na skali bile su veće od 4,5, uz vrlo mala odstupanja. U dijelu procjene zadovoljstva programom najveće ocjene dobile su organizacija edukacije uz pripremljenost voditelja te sadržaj i izbor tema u cjelini, a posebno je naglašena pruženja prilika za dijalog i diskusiju uz razmjenu mišljenja. Nešto niže procjene odnose se na praktičnu primjenjivost sadržaja i potrebu dodatnog edukacija za posvojiteljsko roditeljstvo. U dijelu procjene korisnosti obrađenih sadržaja najveće ocjene dobili su sadržaji koji se bave razvojem djetetova identiteta i roditeljskom odgovornošću posvojitelja kao roditelja, dok su nešto niže ocjene dobili sadržaji koji se bave emocionalnim stanjima žalovanja zbog nemogućnosti ostvarenja roditeljstva, djetetova primarnog gubitka i razvoja privrženosti kod djeteta.

Program podrške roditeljstvu smatra se kvalitetnim ake (prema Oates, 2010) zadovoljiva sljedeće kriterije: namijenjen je specifičnoj populaciji, ima standardiziran sadržaj, način rada i materijale, ima standardiziranu edukaciju predvođenu od suradnika te ima evaluaciju učinkovitosti programom u postizanju ciljanih ishoda. Grupni pristup u evaluaciji učinkovitosti pogodniji je kod onih pristupa u koje su uključeni korisnici s istim tretmanima, bez obzira na to jesu li korisnici dobrovoljno sudjelovali ili su bili obavezni sudjelovati. Takav ishod je važan kako bi se saznalo služe li ti programi ostvarenju njihovih širih ciljeva (Salem i sur., 2013). Iz rezultata dobivenih u ovom istraživanju možemo zaključiti da osobe koje su uključene u edukaciju izražavaju zadovoljstvo programom, smatraju sadržaje i teme obrađene u radionicama iznimno korisnima i primjenjivima te su izrazito zadovoljne programom u cjelini.

Samoprocjena roditeljskih kompetencija polaznika prije i nakon pohađanja Programa 4P

Drugi problem ovog istraživanja bio je ispitati mijenja li Program pripreme potencijalnih posvojitelja doživljaj roditeljskih kompetencija kod potencijalnih posvojitelja. Uspoređeni su rezultati Skale procjene roditeljske kompetentnosti PSOC na početku i na kraju programa 4P, koje smo označili kao PSOC 1 i PSOC 2. Polaznici su odgovarali zaokruživanjem broja uz izabrani odgovor, pri čemu ocjena 1 označava najmanji („Potpuno se ne slažem“), a ocjena 6 najveći („Potpuno se slažem“) stupanj slaganja. Odgovori na podljestvice zadovoljstva obrnuto se kodiraju. Rezultati su prikazani u Tablici 2, a grupirani su po podljestvicama zadovoljstva (prvi dio tablice) i efikasnosti (drugi dio tablice).

Tablica 2. Rezultati usporedbe samoprocjene roditeljskih kompetencija polaznika na početku i na kraju pohađanja programa 4P po podljestvicama Skale PSOC

ZADOVOLJSTVO	M PSOC1	M PSOC2	t	p	EFIKASNOST	M PSOC1	M PSOC2	t	p
Iako je biti roditelj predavno iskustvo, osjećam se frustriran/a sad kad je moje dijete u ovoj dobi.	2,58	2,93	-1,36	0,17	Ako roditelj zna kako njegovo ponašanje utječe na dijete, kao što je kod mene slučaj, lako je riješiti sve poteškoće s djetecom.	4,55	4,00	2,36	0,02*
Liježem i budim se s istim osjećajem kako nisam mnogo postigao/la.	2,09	2,05	0,17	0,87	Budući roditelji bi od mene mogli naučiti sve što treba da budu dobri roditelji.	3,59	2,73	3,77	0,01*
Ne znam zašto, ali ponekad se osjećam izmanipuliran, a trebao/la bih imati kontrolu nad situacijom.	2,69	3,05	-1,28	0,20	Roditeljstvo je jednostavno i svi problemi se daju riješiti.	3,50	2,72	3,01	0,01*
Moji roditelji su, za razliku od mene, bili bolji pripremljeni na to da budu dobri roditelji.	2,35	2,10	1,28	0,24	Ispunio/la sam svoja očekivanja u pogledu brige za svoje dijete.	3,98	3,64	1,31	0,19
Teško je biti roditelj jer nisam uvijek siguran/na postupam li dobro ili ne.	3,90	4,05	-0,68	0,50	Ja najbolje znam što muči moje dijete.	3,96	3,84	0,53	0,60
Ponekad mi se čini da ništa ne mogu napraviti.	2,98	2,96	0,07	0,94	S obitelji, vrlo dobro sam upoznat/a s tom ulogom.	3,51	2,98	2,02	0,04*
Moji su afiniteti i interesi u drugim područjima, ne u roditeljstvu.	2,11	2,08	0,13	0,90	Iskreno vjerujem da imam sve vještine potrebne da budem dobar roditelj.	4,76	4,61	0,77	0,45
Kada bi roditeljstvo bilo barem malo zanimljivije, bio/la bih više motiviran/a da budem dobar roditelj.	1,69	1,96	-1,36	0,17	Roditeljstvo je samo po sebi dovoljan dobitak.	4,48	3,58	3,43	0,01*
Uloga roditelja čini me napetim/om i nervoznim/om.	2,56	2,65	-0,34	0,73					
UKUPNO ZADOVOLJSTVO	2,56	2,62	0,26	0,78	UKUPNA EFIKASNOST	4,26	3,57	2,43	0,02*

Rezultati su analizirani t-testom za zavisne uzorke te su pokazali da na većini tvrdnji nije bilo značajne promjene, dok one čestice koje su pokazale promjenu, pokazale su je u suprotnom smjeru od pretpostavljenog. Dobivene procjene također pokazuju da su rezultati samoprocjene na kraju programa ukupno niži nego na početku programa, što nije u skladu s rezultatima prijašnjih istraživanja, u kojima su dobiveni podaci koji sugeriraju smanjenje brige i stihova sudjelovanjem u pripremnim programima (Farber i sur., 2003; Zayas i sur., 2005).

Analizirajući zasebno pitanja na podljestvicama na početku i na kraju programa 4P, uočava se da na podljestvici zadovoljstva nije bilo značajnih razlika u samoprocjenama polaznika. Roditeljsko zadovoljstvo kao komponenta obuhvaća zadovoljstvo odnosom roditelja-dijete, zadovoljstvo samim sobom kao roditeljem, zadovoljstvo ponašanjem djeteta te zadovoljstvo potporom partnera u ulozi roditelja (Reić Ercegović, 2010). Skupina polaznika programa 4P, odnosno skupina potencijalnih posvojitelja još nije u mogućnosti procjenjivati doživljaj roditeljskog zadovoljstva te bi to mogao biti razlog relativno niskim procjenama u odgovorima po česticama kao i u ukupnoj procjeni zadovoljstva na početku i na kraju programa.

Dobivena je značajna razlika na pitanjima koja pripadaju podljestvici efikasnosti i u procjeni ukupne roditeljske efikasnosti, a što je kao komponenta primarno povezano s idealističnim shvaćanjem roditeljstva i roditeljskih kompetencija. Subjektivna procjena kompetentnosti za roditeljstvo komponenta je doživljaja roditeljstva kao složenog konstrukta koji je sačinjen od niza karakteristika, odnosa, aspekata i interakcija. Na ovom uzorku pokazalo se da na početku programa potencijalni posvojitelji sebe procjenjuju visokokompetentnima, da bi procjena u segmentima razumijevanja roditeljske i roditeljske uloge na kraju programa ipak bila značajno niža. Za to može biti više razloga. Potencijalni posvojitelji se tijekom cijelog procesa posvojenja zamišljaju u ulozi roditelja i iskreno vjeruju da će djetetu pružiti adekvatne uvjete odrastanja, idealizirajući roditeljsku ulogu. Informacije dobivene tijekom programa mogu se doprinijeti da se iack i pojača emocionalni doživljaj straha i tjeskobe povezan s novim roditeljskim odgovornostima, manjkom roditeljskog iskustva i nedostatcima u odnosu na djeteta, od djeteta i samog postupka posvojenja s realitetom. Ovakva procjena je moguće i rezultat „otrežnjenja“ u obliku dobivanja novih informacija što postupak posvojenja objektivno jest i kakvi izazovi su pred njima kao budućim roditeljima. Vjerojatno je da je koncept doživljaja roditeljske kompetentnosti dodatno povezan s još faktorima, kao npr. iskustvom, nesigurnošću, načinom nošenja sa stresom, podrškom okoline. Iako je bilo dobrih i budućih istraživanja otkrili koji su točno ti faktori i kako doprinose doživljaju roditeljske kompetentnosti.

Zaključak

Istraživanja vezana uz temu posvojenja u Hrvatskoj su malobrojna. Stoga ovo istraživanje može biti doprinos dodatnom osvješćavanju važnosti stručne potpore potencijalnih posvojitelja i provođenja ovakvih programa te dodatne podrške i razvoja usluga koje bi bile namijenjene posvojiteljskim obiteljima u RH.

Rezultati istraživanja na polaznicima programa 4P pokazali su da osobe koje su uključene u edukaciju i podljestvici sadržaje i teme obrađene u radionicama iznimno korisnima i primjenjivima te su zadovoljne programom u cjelini. Takav ishod pokazuje da je nameni program namijenjen ostvarenju njegovih širih ciljeva, odnosno pripremi potencijalnih posvojitelja na buduće roditeljstvo. U sklopu dijela ispitivanja koji se odnosi na to povećava li Program pripreme potencijalnih posvojitelja doživljaj roditeljskih kompetencija kod potencijalnih posvojitelja, provedena je usporedba rezultata Skale procjene roditeljske kompetentnosti na početku i na kraju programom po podljestvicama efikasnosti i zadovoljstva. Uočena je značajna razlika na pitanjima koja pripadaju podljestvici efikasnosti i primarno su povezana s idealističnim shvaćanjem roditeljstva i roditeljskih ponašanja, što dodatno doprinosi razlici u procjeni roditeljskih kompetencija u jačanju razvoja roditeljskih vještina. Na podljestvici zadovoljstva nisu nađene značajne razlike u samoprocjeni roditeljskih kompetencija, čemu razlog može biti još uvijek nerealizirana uloga roditelja.

Unatoč prisutnim ograničenjima (relativno mali i prigodni uzorak, procjena se odnosila na subjektivni doživljaj korisnika o programu, a ne i na procjenu ishoda), dobiveni rezultati mogu biti korisni kao provoditeljima programa, tako i stručnjacima koji su u kontaktu s potencijalnim posvojiteljima u smislu dužeg razdoblja praćenja obitelji nakon posvojenja od trenutka zakonski definiranog na godinu dana i procesima koji se događaju kod posvojitelja kada osvjestavaju ili se tek susreću s problemima koji su povezani s njihovim osjećajem kompetentnosti. Kao sljedeći korak predlaže se ispitati koji faktori utječu na doživljaj roditeljske kompetentnosti i na koji način.

Literatura

Barać, J. i Laklija, M. (2015). Doživljaj „škola za posvojitelje“ – Perspektive sudionika i voditelja programa, u: *Kako smo postali obitelji: Posvojenje - dio moje priče: zbornik radova*, Maleš, Dubravka (ur.), Zagreb: Na drugi način, 90-124

Belamarić, J. (2016). *Kako pripremiti djete za posvojenje - Priručnik za sudionike posvojenja*. Zagreb: ADOPTA – Udruga za potporu posvojanju

Blažeka Kokozić, S., Birovlevič, J. (2015). Posvojiteljske obitelji – izazovi prilagodbe i reakcije okoline, u: *Kako smo postali obitelji: Posvojenje - dio moje priče: zbornik radova*, Maleš, Dubravka (ur.), Zagreb: Na drugi način, 33-60

Brodzinsky, D. (2008). *Adoptive parent preparation project. Phase 1: Meeting the mental health and developmental needs of adopted children*. New York, NY: Evan B. Donaldson Adoption Institute.

Brodzinsky, D. (2010). *Preparing, educating, and supporting adoptive parents: What do we know and what do we need to know?* Conference: „New Worlds of Adoption: Linking Research with Practice“, University of Massachusetts, Amherst, MA

Child Welfare Information Gateway (2012). *Providing postadoption services*. U.S. Department of Health and Human Services, Children's Welfare, Washington, DC. Dostupno na: <http://www.childwelfare.gov/postadoption>

Farber, M. L., Timberlake, E., Mudd, H. P. i Cullen, L. (2003). Preparing parents for adoption: An agency experience. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 20(3), 175-196.

Gibaud-Walston, J. i Wandersmann, L. P. (1978). *Development and utility of the Parenting Sense of Competence Scale*. John F. Kennedy center for research on education and human development.

Graf, F. A., Grumm, M., Hein, S. i Fingerle, M. (2014). Improving parental competencies: Subjectively perceived usefulness of a parent training program. *Journal of Child and Family Studies*, 23(1), 20-28.

Hanna, M., Tokarski K., Matera D., Fong R. (2011). *Happily ever after? The Journey from foster care to adoption. Adoption quarterly*, 14 (2), 107-131.

Jakovac-Lozić, D. (2000). *Posvojenje*. Split: Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu.

Katsikitis, M., Bignell, K., Rooskov, N., Elms, L. i Davidson, G. R. (2013). The family strengthening program: Influences on parental mood, parental sense of competence and family functioning. *Advances in Mental Health*, 11(2), 143-151.

Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i sukobi između roditelja i adolescenata. *Školska psihologija*, 14(1), 17-34.

Kralj, S., Modić Stankić, K., Topčić Rosenberg, D. (2014). *Problemi i potrebe posvojiteljskih obitelji tijekom procesa prilagodbe i integracije posvojene djece u obitelj, odgojno*